

Helyi pénzek

Jacsó Enikő

Kisközösségi Program

2013. március

A tanulmány a Humusz Szövetség megbízásából,
a Vidékfejlesztési Minisztérium 2012. Évi zöld
Forrás pályázatának támogatásával készült.

Tartalom

Alapfogalmak [3. o.]

Kialakulásának okai, kedvező hatások [4. o.]

Működőképességet befolyásoló tényezők [5. o.]

Helyi pénz jogállása [5. o.]

Problémás területek [5. o.]

Helyi pénzek közelről [6. o.]

Nemzetközi tapasztalatok [6. o.]

A helyi pénz története [6. o.]

Sikeres külföldi példák [7. o.]

Ithaca Óra [8. o.]

Chiemgauer [9. o.]

Magyarországi tapasztalatok [12. o.]

Hazai helyzetkép [12. o.]

Helyi pénzek típusai Magyarországon [14. o.]

Magyar helyi pénzek közelről [14. o.]

Soproni Kékfrank [14. o.]

Balatoni Korona [15. o.]

Bocskai Korona [17. o.]

Előkészítő fázisban lévő helyi pénzek [18. o.]

Ajánlott olvasmányok [18. o.]

Alapfogalmak

Közösségi pénz, helyi pénz, szívességbank¹, szabadpénz. Gyakran halljuk ezeket a fogalmakat, amelyeket néha szinonimaként használnak, de ha alaposabban megvizsgáljuk őket, akkor látni fogjuk, hogy jelentésük eltérő.

A helyi pénz olyan alternatív fizetőeszközt jelent, amelynek használata területileg behatárolt (egy településen vagy egy tágabb régióban használatos). Általában nyomtatott pénzjegyek formájában jelenik meg, de létezik csak elektronikusan működő helyi pénz is. Abban különbözik a hivatalos fizetőeszköztől, hogy ezt nem kötelező elfogadni, önkéntes alapon csatlakoznak hozzá a lakosok, és az elfogadó helyek. A kibocsátó lehet önkormányzat, vállalkozások egy csoportja, vagy civilek, civilszervezetek. A jelenleg használt, pozitív kamattal rendelkező forinttól abban is eltér, hogy a helyi pénz kamatmentes vagy negatív kamattal bír. A negatív kamat azt jelenti, hogy az adott pénzjegy rendszeres időközönként veszít az értékéből, azaz például negyedévente 2%-kal kevesebbet ér.

A témával foglalkozó külföldi szakemberek egy részénél kialakult az a szokás, hogy összemoszák a helyi pénz és a szívességbank fogalmát², és ez a téma magyar népszerűsítőinél is megfigyelhető. Ez részben azért van így, mert könnyebb megmagyarázni a helyi pénz funkcióját a szívességbankon keresztül, részben viszont azért, mert hála az emberi kreatitásnak, nagyon sokfajta alternatív pénz létezik ma már, köztük olyanok is, melyek nem sorolhatóak be egyértelműen egyik vagy másik kategóriába (pl. a Minuto Németországban). Mégis fontos a kettő megkülönböztetése, mert alapvetően más léptékről van szó. Mindanoználta a kettő létezhet egymás mellett, pl. lehet egy városnak nyomtatott helyi pénze, és működhet emelett több kis szívességbank is a településen.

Szabadpénz alatt a Silvio Gesell német-argentín alternatív közgazdász által az 1800-as évek végén megálmodott pénzrendszert értjük, mely minden esetben negatív kamattal rendelkezik a nagyobb forgási sebesség biztosítása miatt. A szabad pénz lehet helyileg behatárolt, tehát helyi pénz egy városon belül, de elérheti akár az országos szintet is.

¹ Nagyon fontos megkülönböztetni a helyi pénzt a szívességbanktól, ugyanis az utóbbi egy sokkal kisebb, átlagosan 100 főt magában foglaló cserekör, melynek tagjai rendszeres gyűlések során találkoznak egymással, nagyobb a személyesség, az emberi kapcsolatok fontossága. A szívességbankban egy központi rendszerben, vagy egyénileg tartják nyilván a tagok egyenlegét tartozás és követelés formájában, mely a nullához közelít. Ha például Béla megszereli Anikó csöpögő vízvezetékét, akkor Béla számláján jóvá lesz írva +2000 fabatka, míg Anikó számlája -2000 fabatkát mutat. De mivel a termékek és szolgáltatások adásvétele folytonos, Béla is meg tudja keresni a neki tetsző szolgáltatást, például Gézának fizet fabatkában azért, hogy lenyírja a kertjében a fűvet. Anikó pedig zongoraórát ad Géza kislányának, szintén fabatkáért, és ezzel ki is egyenlítette a számláját.

² Rolf F. H. Schröder: Talente Tauschring Hannover (TTH). Experiences of a German LETS and the relevance of theoretical reflections. (2002) In: IJCCR, az alternatív pénzekkel foglalkozó nemzetközi szakfolyóirat, [elérhető itt](#)

Kialakulásának okai, kedvező hatások

Miért van szükség egy fenntarthatóbb életmódhoz helyi pénz létrehozására? Joggal merülhet föl a kérdés sokakban, hiszen amíg a hulladék újrahasznosítását vagy a biológiai sokféleség megőrzését a zöld gondolkodás, a fenntarthatóság szerves részének tartjuk, addig a pénz témája csak marginálisan, például pályázati forrásként jut eszünkbe. Az pedig, hogy miért kell egy új pénzt (frankot, koronát, tallért, stb.) létrehozni az ország hivatalosan elfogadott fizetőeszköze mellett, első ránézésre teljességgel érthetetlen. A helyi pénz irányába ható készletések abból a felismerésből adódnak, hogy a globális pénzrendszer meglehetősen instabil, illetve nem feltétlenül a lokális gazdaságok érdekeit szolgálja. Ezzel szemben a helyi pénz szerkezetét, tulajdonságait úgy alakítják ki, hogy gazdaságilag erősítse a térséget.

Első és legfontosabb tulajdonsága a nevéből adódik, azaz a helyi pénz helyben marad. Erre azért van szükség, mert a hivatalos fizetőeszköz viszont vándorol, a kevésbé prosperáló régióktól a prosperálóbbak felé, vidékről a fővárosba áramlik. Ezt a centrum–periféria hatásnak nevezett törvényszerűséget a jelenlegi válság csak tovább fokozza. Ez azért rossz, mert pénzhiány állandósul az adott településen, régióban, amely tovább gátolja a gazdaság erősödését. Ha az adott település egyik gazdasági szereplője, például egy kisvállalkozó, kevés pénzzel vagy egyéb csereeszközzel rendelkezik, akkor kevesebbet tud vásárolni vagy cserélni. Ennek következtében az eladó is kénytelen lesz korlátozni a tevékenységét, kevesebb árucikket állít elő. De emiatt maga az eladó is kevesebb csereeszközhöz jut, ha ő kerül vásárlói szerepkörbe, így aki neki adná el az áruját vagy szolgáltatását, az a saját tevékenységének korlátozására kényszerül. Ez a folyamat spirálszerűen további gazdasági szereplőket, vevőket és eladókat érint majd hátrányosan, melynek egyik következménye az lesz, hogy kevesebbet kell gyártani, és akkor kevesebb munkaerőre lesz szükség, tehát nőni fog a munkanélküliség. A munkából kiesettekkel együtt csökkenni fog az adott térség alkalmazotti rétege, akik vásárlóként voltak jelen a gazdaságban. Ez további piacsűkülést von maga után, még tovább tágítva, nagyobb körre kiterjesztve ezt a negatív spirált.³

A helyi pénz ezzel szemben megteremtené a hiányzó csereeszközt, melyet a pénzt használók a helyi kis- és középvállalkozóknál, gazdáknál költenének el, ezzel is segítve a fennmaradásukat és a helyi munkahelyek megőrzését. Azért lehet ezt megvalósítani, mert a pénz létrehozói dönthetnek abban, kik válhatnak elfogadóhelyekké. Azzal, hogy a kis- és középvállalkozók élveznek előnyt az eszköz által, megteremtődik a lehetőség a helyi ipar megerősödésére. Egyszerűen meg fogja érni a helyi beszállítókkal még szorosabb együttműködést kialakítani. A helyi pénz alkalmas arra is, hogy előmozdítsa a helyi mezőgazdaságot, élelmiszertermelést, megteremtve annak keresletét, amely így versenyképes lehet a nagy áruházláncokban kínált külföldről behozott zöldséggel, gyümölccsel, hússal szemben. Így tehát sokkal „zöldebb” élelmiszert lehet megvásárolni, hiszen kevesebbet utazott a termék, jobban ellenőrizhető a származási helye, a termék előállításának módja.

³ Helyi pénz – a „kékfrank”. Interjú Perkovátz Tamással. Készült: 2009. május 4. — <http://www.klimabarát.hu/node/115>

A kis- és középvállalkozások ilyen módon való helyzetbe hozása abban is a fenntarthatóság felé mutat, hogy ezek a cégek kevésbé vannak növekedésre kényszerítve, mint egy multinacionális vállalat. Egy kisvállalkozó könnyebben dönthet úgy, hogy nem növekedik tovább, hanem ugyanazt a mennyiséget állítja elő, mint előző évben, kiszolgálva ezzel a helyi igényeket. Ezzel szemben egy nagyvállalat, a többi nagyvállalattal folyó konkurenciaharc miatt nem állhat le a növekedéssel, mert akkor a saját piaci létét veszélyezteti.

A helyi pénzt, mivel nem rendelkezik pozitív kamattal, nem érdemes felhalmozni, ezért gyorsabban fog forogni, mint a hivatalos fizetőeszköz, élénkítve ezzel a helyi gazdaságot.

Működőképességet befolyásoló tényezők

A helyi pénz jogállása

Magyarországon a helyi pénz csak közgazdaságtani értelemben jelent pénzt, azaz csereeszközt, mellyel le lehet bonyolítani az adás-vételeket. Jogilag mindössze készpénzt helyettesítő utalványról beszélünk, melynek elfogadására a hivatalos fizetőeszközzel ellentétben senki sem kötelezhető. A hatályos törvények értelmében a nyomtatott pénzjegyek mögött, melyeket vissza lehet váltani forintra, 100%-os fedezetnek kell lenni, azaz a pénzhelyettesítő értékével megegyező forintot kell elhelyezni a bankban.⁴ A jövőben erőteljesebb szabályozás várható, melynek értelmében a pénzhelyettesítő a forgatható utalvány megnevezést kapná, és többek között azt is meghatároznák, hogy milyen befektetésekben lehet elhelyezni a helyi pénz fedezetéül szánt forintokat.⁵

2009. november 1-től a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról szóló uniós irányelv (2007/64/EK) hazai jogrendszerbe történő átültetése Magyarországon is szabad utat adott a pénzhelyettesítőknél. A pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló 2009. évi LXXXV törvényben találhatóak a pénzhelyettesítőkre érvényes jogszabályok. Ennek értelmében nem köteles a helyi pénz bevezetője a forgalomba hozatalhoz a PSZÁF engedélyét kérni. De ugyanakkor számíthat a PSZÁF ellenőrzésére.

Problémás területek

A helyi pénzekkel kapcsolatosan az egyik legnagyobb probléma, hogy viszonylag kevesen használják. Még a legsikeresebb külföldi modellek sem mentesülnek ez alól, pedig akkor működik jól egy helyi pénz, ha minél több elfogadóhely van, a vállalkozók minél szélesebb termék ill. szolgáltatás-palettaival tudják egymás igényeit kielégíteni és minél több a lakossági felhasználó. A terjedés egyik gátja a bizalmatlanság. Ez egyrészt a jegybankok felől érezhető; ez minden országban hasonló jelenség, hiszen a legtöbb államban a jegybank kizárólagos joga a pénzkibocsátás. A helyi pénz esetében viszont, mivel csak körülhatárolt területen történő használatról van szó, az egyes térségek tervezett forintforgalom-kiváltási mértéke kb. 15-20%-ra tehető⁶, ami nagyságrendjét tekintve nem valós veszély a hivatalos fizetőeszköz

⁴ Dr. Botos Barbara: *Gondolatok a helyi pénzről ithacai szemmel*. 2009. december 18.

<http://klimabarát.hu/node/142>

⁵ <http://www.orientpress.hu/109861/RSS> (letöltés: 2013. február 25.)

⁶ Perkovátz Tamás előadása a II. Országos Helyi Pénz Konferencián, Budaörsön, 2011. 07. 09-én — <http://vimeo.com/27948635>

számára. Másik tényező a média, ami gazdasági híreket a főáramú neoliberális gazdaságpolitika szellemében közvetít, és viszonylag kevés hírt ad új típusú gazdasági kezdeményezésekről, illetve azokkal szemben is inkább negatív beállítottságú.^{7 8} A bizalmatlanság harmadik vetülete az egyes ember szintjén tapasztalható, hiszen a viszonylag új jelenségtől sokan tartanak, sokszor piramisjátéknak vélik. Az elterjedésnek további gátja a használat körülményessége. Lakossági felhasználók szempontjából figyelni kell arra, hogy mely üzletekben fogadják el, ha pedig szabadpénzről van szó, akkor még a negatív kamat megváltására is figyelmet kell fordítani. A helyi pénzek első lakossági használói általában a tudatosabb rétegből kerülnek ki, akik hajlandóak a vásárláskor a kedvező ár kritériuma elé más tényezőket is helyezni. Hiszen a helyben előállított jó minőségű (bio-) élelmiszer lehet, hogy még kedvezményekkel együtt is magasabb áron lesz megvásárolható, mint a szupermarket láncokban kaphatóak. De idővel, ha kialakul az állandó vásárlókör, az árak is konszolidálódnak, tehát hosszabb távon biztosan megéri átállni erre a rendszerre. A tudatosság forrása általában a környezettudatosság, vagy a lokálpatrióta szemléletmód. A helyi pénz szélesebb körben való elterjedéséhez az utalványok használatának megismertetésén kívül e két szemléletmód terjedésére is szükség van. Külföldön a legsikeresebb modellek civil kezdeményezésekből alakultak ki. Itthon egyelőre úgy tűnik, az önkormányzatok által indított modellek terjednek. Ezekben a dolgozói juttatások és cafetéria helyi pénzben nyújtása adna leginkább lehetőséget a használat bővülésére.

Egy további kérdés ökológiai szempontból, hogy a negatív kamat vajon eredményezhet-e túlzott növekedést. Amennyiben a negatív kamattal ellátott pénz gyorsabban forog a gazdaságban, több termék és szolgáltatás cseréjére kerül sor, ami felpörgeti ezeket az ágazatokat, ugyanakkor lehet, hogy egy idő után a felesleges termékek vásárlásába torkollana ez a folyamat. Ennek vizsgálatára empirikus kutatásokra van szükség. Abban az esetben nem jelent ez komolyabb problémát, ha a gyorsan forgó szabad pénzt a mezőgazdasági és egyéb helyben megvásárolható termékek mellett a kevésbé anyagigényes szolgáltatásokra költenék a lakosok (pl. nyelvtanulás), ami kevésbé növelné a környezeti terheket. Magyarországon még egyelőre nem létezik negatív kamattal működő pénzrendszer, az eddigi külföldi példákban pedig ez a hatás a használat alacsony mértéke miatt nem kimutatható. Nagyobb (pl. országos) méretű szabad pénznél lehet, hogy már fellépne ilyen probléma, de egy ilyen modellnek a kialakulása a közeljövőben valószínűleg nem várható.

Helyi pénzek közelről

Nemzetközi tapasztalatok

A helyi pénz története

A már korábban említett német–argentín közgazdász, Silvio Gesell az 1890-es években alkotta meg a szabadgazdaságtanról (Freiwirtschaft) szóló elméletét, melyet könyv alakban — *A természetes gazdasági rend* címmel — 1916-ban jelentetett meg. Gesell azért tartotta szükségesnek a negatív kamat

⁷ Wolfgang Berger német közgazdász – In: Polypoly című német dokumentum film – 2012. október

⁸ Kivételt képez az országos szintű orgánumok között a német Die Zeit hetilap, ill. annak online változata <http://www.zeit.de/index>, illetve a regionális nyomtatott és elektronikus sajtó, televíziócsatornák.

bevezetését, mert a kereskedelemben azt tapasztalta, hogy a pozitív kamat sokszor felhalmozásra ösztönöz, és így kivonódik a gazdaságból a szükséges csereeszköz egy része, ami akadályozza az áruk cseréjét. A negatív kamat viszont pont az árucserék lebonyolítását serkentené, erősítve ezáltal a térség gazdaságát, csökkentve a spekulációt. Az elmélet csak a 30-as évek kezdetétől került gyakorlati megvalósításra, a gazdasági válság hatásainak enyhítésére való törekvésként. Elsőként 1931-ben a bajor Schwanenkirchenben, ahol az új pénzjegyek (Wära) segítségével egy vállalkozó újra nyitotta a szénbányát, a munkások Wära-ban kapták a bérük nagyobb részét, melyet egy idő után a település boltjai is elfogadtak, és dinamikus fejlődésnek indult a térség, olyannyira, hogy a környező települések is csatlakozni akartak a kezdeményezéshez. A negatív kamatos pénz fedezetéül a bányában lévő szén szolgált. Egy évre rá az osztrák, kb. 4500 lakosú Wörglben, a polgármester kívánta hasonló eszközzel kezelni a 25%-os munkanélküliséget. A munkaértékjegyeknek nevezett nyomtatott pénz teljes fedezetét schillingben betette a bankba, és ezekkel a jegyekkel fizetett a munkásoknak a különböző infrastruktúra fejlesztési munkákért (útépítés, szennyvízhálózat kiépítése a településen). A pénzjegyek itt is negatív kamatosak voltak, ami azt jelentette, hogy havonta 1%-ot veszítettek az értékükből, amit meg kellett váltani (matrica, vagy pecsét vásárlásával), hogy továbbra is érvényes maradjon a szelvény. Eredményképpen 14-szeresére nőtt a pénz forgási sebessége, és negyedével sikerült csökkenteni a munkanélküliséget a térségben, miközben Ausztria-szerte a munkanélküliség növekedése volt a jellemző. Mindkét sikeres korai pénzkísérletet kb. másfél év elteltével betiltották az akkori jegybankok.

A 30-as években világszerte léteztek helyi pénzek: Bulgáriában, Kanadában, Dániában, Hollandiában, Finnországban, Olaszországban, Spanyolországban, Mexikóban, Franciaországban, Svájcban.⁹ Az USA volt az egyetlen ország, ahol kevésen múlt, hogy hivatalos fizetőeszközként elismerjék. Az 1930-as évek elején korának leginnovatívabb közigazdász, Irving Fisher is hallott a „Wörgl-i csodáról” és a Wära-ról is.¹⁰ Esélyesnek tartotta ezt az eszközt a válság megoldására, ezért ösztönözte az amerikai lakosságot a helyi pénzek használatára. Akkoriban a politikai vezetés kevés bizalmat szavazott a helyi pénzek rendszerének, és inkább a centralizált megoldásban látta a válságból kivezető utat.¹¹

A második világháború után csak egy alternatív pénz maradt meg: az időközben országossá vált, kis- és középvállalkozók által használt, számlapénzként működő svájci WIR. Egészen 1980-ig ez volt az egyetlen alternatív pénz¹², onnantól kezdve világszerte megjelentek újabbak is, számuk dinamikusan növekedett¹³, és ma már 5000 alternatív pénzt tartanak számon.^{14 15}

⁹ Prof. Bernard Lietaer: *The Future of Money*. 2001, 175. old. interneten [elérhető itt](#)

¹⁰ http://www.economist.com/node/12998254?story_id=12998254

¹¹ Lietaer, 176. old.

¹² Christian Gelleri: *Chiemgauer RegioMoney. Theory and Practice of a Local Currency*. In: *IJCCR.net*, 2009, 69. old

¹³ Prof. Bernard Lietaer: *The Future of Money*, 2001. 179. old.

¹⁴ Jens Martigoni: *New approach of the typology of complementary currencies*. In: *IJCCR.net* 2012. 05.29, [elérhető itt](#)

¹⁵ A szakirodalom gyakran használja a *Complementary Currency*, azaz kiegészítő pénz kifejezést. Ez a fogalom nem választja külön a szivességbankokat és a helyi pénzeket, hanem együttesen kezeli. Ezért sajnos nem lehet konkrétan megmondani, hogy mennyi helyi pénz kezdeményezés működik a világszerte.

Sikeres külföldi példák

Ithaca Óra

Az Egyesült Államokban ez a legrégebbi és egyben a legnagyobb ma is használatos helyi pénz.¹⁶ A New York állam északi részén található 100 000 lakosú Tompkins megye határain belül elfogadott, de főleg a 30 ezer főt számláló Ithaca városban és környékén terjedt el a használata.¹⁷ 900-nál is több magánszemély ill. vállalkozás fizet ezzel az eszközzel.¹⁸ Kézzel fogható papírpénzről van szó, melyet biztonsági jeggyel, sorszámmal és pecséttel látnak el a hamisítás megakadályozása érdekében. Azért választották az óra elnevezést, hogy az emberek elgondolkodjanak rajta, mi is a pénz.¹⁹ A pénz értéke nem az aranyból vagy másféle pénz illetve bankbetét fedezetből származik, hanem az embereknek a munkája, a ráfordított ideje áll a pénzjegy mögött.

A címletek is ezt tükrözik: 1 Ithaca Óra 10 dollárnak feleltethető meg, ami egy órányi munkabért jelent. Ettől az órabértől persze el lehet térni, ha nagyon speciális szolgáltatásról van szó. Kezdetben csak 1 és 1/2 Óra címletek léteztek, mára megjelentek az 1/4, 1/8 és 1/10 névértékűek is.

A termékekért és szolgáltatásokért 100%-ban, de van olyan elfogadó hely, ahol csak előre megállapított részarányban, például a termék árának 30%-áért fizethetünk Órával. Ez azért van így, mert egyes vállalkozók kapcsolatban állnak olyan beszállítókkal, akik nem fogadnak el Ithaca Órát. Ezt a helyi pénzt nem lehet visszaváltani dollárba. Ennek célja, hogy még inkább helyben forogjon, a helyi kereskedők forgalmát élénkítse.

Úgy lehet Órához jutni, ha a csatlakozni vágyó regisztrál a szervezet hivatalos honlapon 10 dollár tagdíj befizetése ellenében, melyért cserébe 2 Ithaca órát kap 20 dollár értékben. A regisztráció feljogosítja az új tagot, hogy hirdethesse a szolgáltatásait az 500 vállalkozót és magánszemélyt felvonultató internetes adatbázisban. Itt a gyermekfelügyeletől a kerti munkán át a fordításig sokféle szolgáltatás megtalálható, de akadnak könyvesboltok, sőt áruházak is az elfogadóhelyek között.

Másik lehetséges módja a helyi pénzhez jutásnak a hitelfelvétel. Kamatmentes hitelt lehet fölvenni egészen 50 000 dollár értéknek megfelelő Óráig. Azzal a feltétellel adnak hitelt, hogy hat hónap alatt el kell költeni a pénzjegyeket, majd egy éven belül vissza kell fizetni Órában a kölcsönt. Hasznos ez a mikrohitelrendszer, mert olyanok is juthatnak hitelhez, akik a bankoktól nem kapnának.²⁰

Adományt is nyújt a helyi pénzt gondozó civil szerveződés, az Ithaca Óra Szervezet. Mindezt azzal a nem titkolt szándékkal teszi, hogy népszerűsítse a fizetőeszközt. A helyi civil szervezetek, oktatási intézetek 30 Órát kapnak, amit szabadon levásárolhatnak.

¹⁶ Dr. Botos Barbara: Gondolatok a helyi pénzről ithacai szemmel. 2009 december. In:

<http://www.klimabarat.hu/node/142> (amit nem jegyzek külön, az ebből a cikkből való információ)

¹⁷ The social and cultural capital of community currency. An Ithaca Hours case study survey. by University Calgary, Canada: [elérhető itt](#)

¹⁸ www.ithacahours.org

¹⁹ Monica Hargraves, közgazdász, az Ithaca Óra igazgatói testület a tagja, In: Money (film) - http://suska.hu/?suska_penzrol

²⁰ Money (film) In: http://suska.hu/?suska_penzrol

A kezdeményezés először nem helyi pénzként indult. A sokoldalú, várostervezéssel és marketinggel is foglalkozó, környezettudatos gondolkodású Paul Glover szeretett volna az alulfoglalkoztatottsággal küzdő településen egy szívességbankot beindítani. A cserekör 60 főnél nem tudott több embert magához vonzani, és végül 10 hónapos működés után 1988-ban megszűnt²¹. Pár évvel később Glover már nyomtatott pénzjegyekkel működő rendszerben gondolkodott. A lelkes szervező először a baráti körében hirdette új ötletét, majd egyre több vállalkozó csatlakozott hozzá, és amikor elérték a 90 főt, jegyzékbe vette őket és forrásteremtést követően, 1991-ben megindult a pénzjegyek gyártása. Glover sokat tanult a szívességbank működtetése során szerzett tapasztalatokból, és emellett valamit meg is őrzött a cserekör jellegéből: azzal, hogy bárki hirdetheti szolgáltatásait, nem csak vállalkozások lehetnek elfogadóhelyek, megnyitotta az utat az egyéni kezdeményezés és kreativitás felé.

Kezdetben nem volt formális szervezet a pénzkibocsátás élén, minden fontos döntést a tagok gyűlésén hoztak meg. A gyűlés később egy havi szintű batyus-beszélgetős összejövetellé alakult, ahol a pénzjeggyel kapcsolatos szükséges kérdések megtárgyalása mellett a felhasználók találkozhatnak, ismerkedhetnek egymással és emellett információkat szerezhetnek egymás szolgáltatásairól. 1998 óta létezik az Ithaca Óra Szervezet, melyet egy igazgatói testület irányít.

A pénzt a tagok által kínált termékek és szolgáltatások mellett el lehet költeni egészségügyi intézményekben, és biztosításokat is lehet Órában fizetni. Az Órában szerzett jövedelem adóköteles, ugyanúgy számlát adnak róla, mintha dollárban történt volna a kifizetés.

2002-ben a kanadai Calgary Egyetem által készített kutatás eredménye szerint a felhasználók pozitívan ítélik meg a helyi pénzt. A megkérdezettek 84%-a véli úgy, hogy a helyi pénz javítja az életminőségüket. 60% körül van azok aránya, akik szerint ez a pénz segíti az új barátságok kialakulását, illetve a régiék elmélyülését.²² 76% véli úgy, hogy az Óra használata által új ügyfelekre tehet szert, és 80% érzi úgy, hogy nőni fog irányukban a bizalom.

Chiemgauer

Amerika után vizsgáljuk meg Európát, azon belül is Németországot. Ott az utóbbi években — a válság hatására is — , megnőtt az érdeklődés az alternatív pénzek iránt. 2013-ban 28 helyi pénz működik és 37 áll bevezetés előtt.²³ Legsikeresebb a bajor Chiemgauer, amely a Chiem tóról kapta a nevét, és a 10 000 lakosú Prien városból indult. Egészen pontosan egy Waldorf iskolából, ahol Christian Gelleri közgazdaságtan tanár 6 diákjával együtt egy iskolai projekt keretében kidolgozta az új fizetőeszközt, a Chiemgauert, mellyel eredetileg az iskola tornatermének a finanszírozását szerették volna elősegíteni. A pénzjegy először 2003-ban került forgalomba, egyéves előkészület után. Kezdetben 20 vállalkozó csatlakozott, akik főként az iskolások szülei közül kerültek ki, és 75 000 eurónak megfelelő éves forgalmat bonyolítottak. Ez az évek során egyre nőtt, és 2012 végén már 633 elfogadóhely, és több mint

²¹ Hour Town. Paul Glover and the Genesis and Evolution of Ithaca Hours. by University Calgary, Canada In: [elérhető itt](#) (2013. márciusi állapot szerint)

²² The social and cultural capital of community currency. An Ithaca Hours case study survey. by University Calgary, Canada: [elérhető itt](#) (2013. márciusi állapot szerint)

²³ Polypoly című német dokumentumfilm – 2012 október

2500 lakos használja a Chiemgauert, közel 6,5 millió eurós éves forgalommal. Kiterjedése is bővült, jelenleg Prien városán és vonzáskörzetén kívül még 5 településen fogadják el.

Euróból Chiemgauerbe váltani 1:1 arányban lehet, visszaváltáskor viszont 5%-os felárat kell fizetni. Ez az 5% háromszoros szerepet lát el a pénzjegy működésében. Elsőként arra ösztönzi a felhasználót, hogy próbálja meg a vásárlásait ebben a pénznemben bonyolítani, ne váltsa át euróra, másodsorban ebből az értékből 2%-ot a pénz kiadásával, kezelésével kapcsolatos adminisztratív költségek finanszírozására fordítanak, végül a maradék 3%-ot különböző, a felhasználók által megjelölt egyesületeknek adományozzák.²⁴

A pénzjegy negatív kamattal működik, azaz háromhavonta 2%-ot veszít az értékéből, amit kis matricák formájában kell megváltani, és a pénzjegyre ragasztva újra érvényessé válik a fizetőeszköz. A negatív kamat célja az, hogy az emberek ne tartsák otthon a pénzt, hanem minél hamarabb adják ki a kezükből vásárlások formájában, így növelve annak forgási sebességét, ezáltal élénkítve a helyi gazdaságot. És valóban, ezt a célt sikerült is elérni, a Chiemgauer átlagosan 2,5-szer gyakrabban cserél gazdát, mint az euró.²⁵

Na de hogy lehet az, kérdezhetnénk, hogy az emberek önszántukból belemennek egy ilyen eszköz használatába, amelynek mindig meg kell fizetni a negatív kamatát, tehát, ha úgy vesszük, veszteség éri őket? Ha közelebbről megvizsgáljuk, láthatjuk, hogy ami első ránézésre veszteség, az többszörös nyereséggé válik. Ugyanis az emberek kötődnek a lakóhelyükhöz, részt vesznek az ottani közösségi életben, sport- és hagyományőrző egyesületeknek tagjai, gyermekeik a helyi óvodákba, iskolákba járnak. A helyi pénz visszaváltásakor a vállalkozók által fizetendő 3%-kal támogatni tudják a számukra legfontosabb civil szerveződések, intézmények és ezzel a helyi pénz máris pozitívan hatott a helyi gazdaság mellett az ott élő közösségre is. Ez a pozitívum számszerűsítve sem elhanyagolható, ugyanis 2003 óta összesen csaknem 265 000 euró értékű (több mint 77 millió forint) volt a támogatás, ami 2012-ben már 250 civilszervezet között oszlott meg. A vállalkozásokat pedig arra készíti a Chiemgauer, hogy helyben keressenek beszállítókat. Például aki almalevet gyárt, azt arra ösztönzi a helyi pénz, hogy a településen élő földművestől szerezze be az almát. Gelleri gyakran hangoztatja, hogy amit helyben meg lehet oldani, azt helyben is kell lebonyolítani. Nem kell kínai fokhagymát behozni, ha van helyben termelt. Így nem utazik annyit a termék és a helyi lakosoknak is munkahelyeket teremthetünk.

2007 óta elektronikus formában is jelen van a Chiemgauer, melyet a Gelleri által alapított Regio Szociális Szövetkezet gondoz. Ennek kiváltó oka a megnövekedett céges fizetés volt. Egyes vállalkozók között fizetendő tételek olyan összegekről szóltak, amit már készpénzben nehezen lehetett volna kiegyenlíteni.²⁶ A bankok késégesen állnak rendelkezésre, nyitnak egy Chiemgauer számlát és azon

²⁴ Andreas Wieg: Geld is was gilt. Wie mit einem regionalen Zahlungsmittel, der Chiemgau geförgert wird. http://www.chiemgauer.info/fileadmin/user_upload/Basisinfo/Geld_ist__was_gilt.pdf

²⁵ Statisztika a Chiemgauer használatáról, 2003-tól 2012-ig In: http://www.chiemgauer.info/fileadmin/user_upload/Dateien_Verein/Chiemgauer-Statistik.pdf

²⁶ Beszélgetés Christian Gellerivel, a Chiemgauer eV. ügyvezető elnökével
Zeit Fragen 2008, december 15. Nr. 51

automatikusan életbe lép a havi szintű negatív kamat levonása. Viszont, ha valaki 30 napnál korábban kiadja a számlájáról a helyi pénzt, akkor mentesül a kamat megtérítése alól.²⁷

Ennél is nagyobb jelentőségű a Chiemgauer életében 2010-től a mikrohitel felvétel lehetősége vállalkozók számára. Maximum 20 000 euró értékben lehet hitelhez jutni 18-36 hónapos futamidőre, de előbb csak kis összeget adnak. Nem kell semmilyen biztosíték, vagy fedezet, de csak pontosan teljesített törlesztés esetén vehet fel nagyobb összegű hitelt az igénylő. A Német Mikrohitel Társaság akkredita a kezdeményezést, a program az állami Munkaügyi Minisztérium és a Gazdasági Minisztérium támogatásával jött létre. Euróban is fel lehet venni hitelt, de akkor 8,9%-os kamatot kell fizetni. Ha helyi pénzben kéri a hitelt a Chiemgauer felhasználók, akkor azt kamatmentesen folyósítják nekik, amire a szervezők nagyon büszkék. A kezdeményezésnek nagy sikere van; másfél év alatt, 2011 végére 275 mikrohitel-kihelyezés történt 1,4 millió euró értékben.²⁸

Két érvet szoktak felhozni a lakosok a helyi pénzzel szemben. Az egyik leggyakrabban elhangzó aggály a pénzjegy használatának bonyolultságára vonatkozik. Az embereknek ugyanis először át kell váltaniuk az eurójukat Chiemgauerbe, majd meg kell keresniük a honlap alapján az elfogadó helyeket, és végül arra is ügyelniük kell, hogyha eltelt egy negyedév, akkor a náluk lévő pénzjegyek 2%-át meg kell váltaniuk, hogy újra használni tudják. A körülményességet általában azok kifogásolják, akik nem Chiemgauer felhasználók. A tapasztalat azt mutatja, hogy a helyi pénzt használók 1-2 hét alatt beletanulnak a pénzjegy és a rendszer használatába. Tulajdonképpen egy lélektani határt kell átlépni ezzel kapcsolatban, szükség van arra, hogy kicsit nyitottabbá váljanak az emberek, elfogadják azt, hogy ez is egyfajta fizetőeszköz, ami nem nehezíti meg az életüket. Egy másik érv szerint a Chiemgauer szükségessége megkérdőjelezhető, mivel ezeket a vásárlásokat euróval is le lehet bonyolítani. Erre a szervezők részéről az a válasz, hogy az euró nem marad helyben, és nem ösztönzi az egyént a vásárlásai átgondolására, arra, hogy szűkebb környezetében gondolkodva próbálja megoldani igényeinek a kielégítését.²⁹

A német jegybank megvizsgálta a Chiemgauert, és arra az eredményre jutott, hogy a bajor helyi pénz nem veszélyeztetné az eurót, akkor sem, ha nagyságrendekkel nőne a jelenléte, mert még így is csekély mértékben létezne a hivatalos pénzzel szemben. Ráadásul az utóbbit kötelező elfogadni, míg a helyi pénz csak önkéntes elfogadáson alapszik.

A Chiemgauer sikerességét a vállalkozók is érzékelik. Ők 10-15%-os forgalom-növekedésről számolnak be, valamint új ügyfelekre is szert tettek a helyi pénz által. Egy 2008-as kérdőíves felmérés szerint a

²⁷ Elektronisches Regionalgeld. 2010. 8. 11. In Chiemgauer, Nr. 32-33/10 – In:

http://www.chiemgauer.info/fileadmin/user_upload/Presse/Pressespiegel2010/1008CN.pdf

²⁸ 275 Mikrokredite gewährt. Genossenschaft schützt mit Regionalwährung Wirtschaft im Landkreis. 2012. 7.14. In:

<http://www.ovb-online.de/rosenheim/chiemgau/mikrokredite-gewaehrt-2393326.html>

²⁹ Beszélgetés Christian Gellerivel, a Chiemgauer eV. ügyvezető elnökével

Zeit Fragen 2008, december 15. Nr. 51

felhasználók elégedettek a Chiemgauerrel, és a vállalkozók is többnyire jónak, vagy nagyon jónak minősítették az ár-érték arányt.³⁰

Magyarországi tapasztalatok

Hazai helyzetkép

Itthon 2009-ben jelent meg az első nyomtatott formában létező helyi pénz. Ez a kizárólag vállalkozók között használt Érme bankó volt, mely több mint másfél éves működés után megszűnt. Korábban nem volt lehetőség helyi pénz létrehozására, mivel hiányoztak a megfelelő törvényi keretek. 2010-től jöttek létre a lakosság bevonására is építő kezdeményezések. A témával kapcsolatos növekvő érdeklődést mutatja az is, hogy 2011-ben három helyipénz-konferencia került megrendezésre.

Magyarországon a helyi pénz népszerűsítői négy különböző motivációból adódóan foglalkoznak a témával. Nem egységes csoportokról beszélünk, és egy-egy szakértő rendelkezhet többféle motivációval is, de itt az általuk hangoztatott legjelentősebb érvek mentén lettek kategóriákba rendezve.

Az első csoportot a *lokálpatrióták* alkotják, akik számára fontos a lakóhelyük gazdaságának erősítése, új munkahelyek teremtése. Úgy gondolják, ha elég erős egy térség gazdasága, az már komoly alapot biztosít a helyi kultúra megőrzéséhez. Leginkább Perkovácz Tamás, a Soproni Kékfrank egyik megalkotója hangoztatja ezeket az érveket.

Országos szintre terjesztik ki a lokálpatriotizmust a *magyar érdekeket védők*. Fontos számukra a magyar termék előnybe részesítése és ezáltal a magyar munkahelyek megőrzése. Az ő törekvéseik nem állnak messze a környezetvédők elképzeléseitől, hiszen Magyarország olyan kis ország, hogy itt a helyi termék sokszor egybeesik a magyar termék fogalmával. Tehát, ami magyar termék, az általában keveset utazik, kedvezőbb ezáltal az ökológiai lábnyoma, helyi erőforrás felhasználásával állítják elő. A magyar érdekeket védők egy része akaratlagosságot feltételez a Magyarországra kedvezőtlen nemzetközi pénzügyi történések mögött, és ezt erőteljesen hangoztatja is. Ebből adódóan sokan ilyen megközelítésből hallanak először a helyi pénzről, és ennek alapján ítélik meg. Az összeesküvés elméletek szélesebb körben szalonképtelenné tehetik a témát, és sajnos ezen érvek hangoztatása sokszor olyan mértéket ölt, hogy elvonja a figyelmet az általuk megalkotott kreatív helyi pénz tervezetekről. Ennek a csoportnak jeles képviselője Drábik János.

Harmadikként azokat a bankszektorban vagy általánosan *pénzügyi területen dolgozó szakembereket*, szeretném megemlíteni, akik komoly aggodalommal figyelik a nemzetközi és hazai pénzügyi rendszert. Ingatagnak látják a pénzrendszert a reálgazdaságtól elszakadt, devizaspekulációval és tőzsdei ügyletekkel mesterségesen felduzzasztott virtuális pénzek mértéke és ezek elégtelen szabályozása miatt. A válság hatása szerintük még súlyosabbá válhat, és elképzelhető akár egy közeljövőben bekövetkező pénzügyi

³⁰ Franziska Ziegler: Konzept, Umsetzung und Akzeptanz einer Regionalwährung am Beispiel am Chiemgauer. Diplomarbeit, 2009 In: http://www.chiemgauer.info/fileadmin/user_upload/Theorie/DA_CH_Ziegler.pdf

összeomlás is. Ennek ellensúlyozásaként támogatják a helyi pénz beindítását, mely stabilizálhatja a hivatalos valutát, illetve egy esetleges pénzügyi összeomlás esetén ideiglenesen átvehetné a csereeszköz szerepét. A stabilizálás úgy történne, hogy ha az ország valutája ingadozni kezd a válság hatására, akkor a vállalkozók a valuta helyett inkább a helyi pénzben bonyolítanák le a szükséges adás-vétel ügyleteket. Svájcban ez már hosszú évek óta működik a már említett WIR segítségével. A helyi pénzt a hivatalos fizetőeszköz melletti kiegészítő pénzként (*complementary currency*) népszerűsíti Bernard Lietaer, aki korábban az ECU (az euró elődjeként létező számlapénz) megalkotásában is részt vett. Ide sorolható még Vezér-Szörényi László banki informatikus, aki korábban a Deutsche Banknál volt tanácsadó, jelenleg a német kormány bankjában tölti be ezt a tisztséget. Lietaerhez hasonlóan a helyi pénzt ő is a forint mellett párhuzamosan használható fizetőeszközként képzei el, ezt duális rendszernek nevezi. Varga István, a Magyar Nemzeti Bank Felügyelő Bizottságának tagja, és többek között a Magyar Adófizetők Országos Szövetségének alelnöke. Ismeretei és széleskörű tájékozottsága által a helyi pénz ügyének megkerülhetetlen alakjává vált. Ezekre a szakemberekre az jellemző, hogy nagy tudásuk és a pénzügyi rendszerre való rálátásuk következtében sürgetőnek ítélik a helyzetet, és előadásokat tartva járják az országot, hogy minél több embert meggyőzzenek a helyi pénz bevezetésének szükségességéről.

A legheterogénebb csoportot az *ökológiai aktivisták* alkotják. A közös nevező a fenntarthatóság, vagyis a helyi pénz bevezetését főként ökológiai okokkal támasztják alá. Fontos számukra, hogy minél több terméket helyben értékesítsenek, kiemelten a mezőgazdaságban, és hogy megteremtődjenek a kapcsolat a helyi kereslet és kínálat között, előnyben részesítve ezáltal a kis- és középvállalkozókat, őstermelőket, gazdákat. Céljuk az, hogy az állandó növekedési kényszer kiiktatásával inkább a fenntartható életmódot és a minőségi agrártermékek előállítását tegyék lehetővé. Gyulai Iván ökológus³¹ és Zalatnay László szervezetfejlesztő, a Nyíregyházi Helyi Pénz programgazdája a tradicionális geselli vonalat képviselik, azaz először csak helyben, de később országos szinten is el tudják képzelni a negatív kamattal rendelkező szabadpénz bevezetését, mely idővel akár teljesen átvehetné a hivatalos valuta szerepét, teljesen más tulajdonságokkal felruházva azt, mely egy más, szerintük sokkal igazságosabb és fenntarthatóbb pénzrendszert eredményezne. Ángyán József volt vidékfejlesztési államtitkár pedig a fenntartható mezőgazdaság irányából jutott el a helyi pénzhez. A különböző zöldszervezetek is ide sorolhatóak, akik felismerik ennek az eszköznek a lehetőségét a fenntarthatóbb életmódra, gazdálkodásra való áttérésben.

Számos példa van arra, hogy az itt felsorolt emberek motivációktól függetlenül együttműködnek. 2013 februárjában megalakult a Helyi Pénzek Szövetsége, melynek elnöke Varga István lett. A tömörülést a három már működő helyi pénzrendszert irányító szervezetek vezetői, Perkovátz Tamás (Soproni Kékfrank), Leitold László (Balatoni Korona) és Horváth Tibor (Bocskai Korona) hozták létre, hogy közösen tudják képviselni érdekeiket.³²

³¹ Interjú Gyulai Ivánnal: <http://mindennapi.hu/cikk/tarsadalom/a-kamatos-kamat-okozza-a-valsagot/2011-02-24/1740>

³² http://hvg.hu/gazdasag/20130220_Soproni_kekfrank_balatoni_korona__megala#

Helyi pénzek típusai Magyarországon

Hazánkban a használók körét tekintve kétféle helyi pénz létezik: Az egyik típus a csak vállalkozók között használatos Hungaro, mely Budapesten és Szegeden több mint 100 vállalkozót kapcsol össze. Nincs nyomtatott formája, csak számlapénzként működik. A másik típust vállalkozók és magánszemélyek egyaránt használhatják. Ide tartozik a nyomtatott helyi pénzként működő Soproni Kékfrank, a Balatoni Korona, és a Bocskai Korona, melyeknek létrehozásában és működtetésében főként a hagyományos értelemben vett lokálpatrióta szemlélet tükröződik.

Magyar helyi pénzek közelről

Soproni Kékfrank

2010. május 7-én Sopronban és környékén megjelent egy új fizetőeszköz, a kékfrank. Éltre hívását a térségben rendelkezésre álló pénz szűkös volta mellett más okokkal is magyarázzák a szervezők. Fontosnak tartják, hogy elősegítsék a térség kis- és középvállalkozóinak üzleti sikereit az új pénzben rejlő lehetőségeken keresztül. Harmadik okként említhetjük a Perkovátz Tamás, a soproni kékfrank elindítója által hangsúlyozott kulturális összetartozás erősítését.³³ Sopron és környéke három nemzetiség (magyar, német, horvát) által lakott összefüggő gazdaságú és kultúrájú régió volt, amit az első világháború utáni határok meghúzása szétszabdalt. Ezt az összetartozást próbálják újra szorosabbra fűzni a közös pénz által, ami háromnyelvű felirattal készült, és országhatárainkon kívül is elfogadott néhány osztrák vállalkozó által. A kékfrank elnevezés is a régió hagyományaira utal, a soproni kékfrankos bor után kapta a nevét a fizetőeszköz. Ennek célja, hogy a helyiek már a név által is magukénak érezzék.³⁴

A pénzhelyettesítőt a Ha-Mi-Összefogunk Európai Szövetkezet hozta létre, amely egy vállalkozókból és magánszemélyekből álló szervezet. A szövetkezet meglehetősen demokratikus módon működik. Az induláskor jelen levő tagok közül hetvenen már használták a szintén Perkovátz által létrehozott étkezési utalványt, ezért már kiépült a szükséges bizalom, mely az újabb kezdeményezést is megalapozta. Taggá válni ajánlás útján lehet, ezek után a szövetkezet tagjai döntenek az új tag befogadásáról. A tag köteles elfogadni kékfrankot a többi tagtól.

Igaz, hogy a pénz fedezete euróban van, mert ebben jobban bíztak a tagok, mint a forintban, a számolást megkönnyítendő viszont az átváltás a forinthez igazodik; egy forint egy kékfranknak felel meg. Fordítva viszont már kedvezőtlenebb a helyzet, ha kékfrankot váltunk forintra, akkor 0,25% + ÁFA-val kevesebbet kapunk. (Eredetileg a visszaváltás díja 2% + ÁFA volt, de ezt egy idő után sokallták a vállalkozók, és ezért

³³ Ez itt most nem csak egy felszínes „szlogen” hangoztatása, Perkovátz valóban fontosnak tartja a történelmi és kulturális gyökerek ismeretét, mert úgy véli, ezáltal stabilabb identitással bírnak majd az emberek, és el tudják fogadni a különböző kulturális háttérrel rendelkező embertársaikat is. 2004-ben létrehozta a Perkovátz Ház Baráti Kör civil szervezetet, és ennek keretében évente egyszer történelmi-kulturális ismereteket tartalmazó naptárakat osztanak szét a környéken élő diákok között, hogy növeljék a tudatosságukat szülőföldjükkel kapcsolatban. Forrás: Kisközösségi kutatások keretében készült interjú Perkovátz Tamással 2010. 02.02.

³⁴ Helyi pénz – a „kékfrank”. Interjú Perkovátz Tamással. Készült: 2009. május 4.
<http://www.klimabarát.hu/node/115>

a szövetkezet módosított ezen a szabályon³⁵. Tekintve, hogy a kékfrank kamatmentes pénz, és a visszaváltása is költséggel jár, azt remélik a kibocsátók, hogy gyorsabban fog forogni, mint a forint. Annak érdekében, hogy a kékfrankot használják inkább a forint helyett, a tagok az utalvánnyal fizetőknek 5-20% kedvezményt nyújtanak.

2011 szeptembere óta a kékfrank számlapénzként történő bevezetését is tervezik³⁶, és így megvalósulhat az a kezdetektől tervezett elképzelés, hogy bővülő és olcsó hitelkínálattal segítik a helyi vállalkozókat.

A soproni kékfrankot a Rajka és Vidéke Takarékszövetkezet kezeli. Ez egy ötven éve magyar tulajdonban lévő pénzügyintézet, ami azért fontos, mert így a kékfrank által szerzett jövedelmek is az országban, pontosabban a régióban maradnak.³⁷

Egyik előadásában Perkovácz Tamás elmondta, hogy a tudatosság a vállalkozók nagy részéből hiányzik, a helyi pénz megismertetésekor sem a lokálpatriotizmus, sem egyéb nem tisztán rövid távú megtérülésről szóló érv nem volt döntő jelentőségű számukra, „homo ökonomikuszként” kizárólag az anyagi megtérülést tartották meggyőzőnek³⁸.

Főként vállalkozások fizetnek ezzel a pénzhelyettesítővel egymás között, és 2012-re már több mint 800 elfogadóhelyet mondhat magáénak a szövetkezet, amit jelentős sikernek tartanak. Emellett továbbra is szeretnék a lakosság körében népszerűbbé tenni az új fizetőeszközt, mivel eddig még kevesen ismerik és használják. Egy ilyen új eszköznél még bizonyára időre van szüksége a lakosságnak, hiszen korábban nem volt ilyen forgalomban, és a helyi pénz használata kicsit összetettebb, mint az egyszer felhasználható étkezési utalványoké. Ezen a problémán kívánnak segíteni a szövetkezet részéről egy sokoldalú médiakampánnyal.³⁹

Balatoni korona

Közel két évvel a kékfrank bevezetése után, 2012 márciusában került forgalomba a balatoni korona, hazánk második nyomtatott helyi pénze. A soproni fizetőeszközzel ellentétben a pénzjegyet nem vállalkozók, hanem a Balaton északi partján található hét önkormányzat hozta létre: Balatonalmádi, Balatonfüred, Litér, Nemesvámos, Tihany, Várpalota és Veszprém. Kibocsátó a Balatoni Korona Zrt.,

³⁵ Perkovácz Tamás előadása a II. Országos Helyi Pénz Konferencián, Budaörsön, 2011. 07. 09-én — <http://vimeo.com/27948635>

³⁶ <http://www.youtube.com/watch?v=APw1Bh949jo> 2011-ben készült kékfrankról szóló bemutatófilm

³⁷ És természetesen a pénzügyintézet haszna is a térségen belül marad, Perkovácz számításai szerint 20 400 Ft/fő/év. In: Perkovácz Tamás előadása a II. Országos Helyi Pénz Konferencián, Budaörsön, 2011. 07. 09-én — <http://vimeo.com/27948635>

³⁸ Perkovácz Tamás előadása a II. Országos Helyi Pénz Konferencián, Budaörsön, 2011. 07. 09-én — <http://vimeo.com/27948635>

³⁹ <http://www.youtube.com/watch?v=APw1Bh949jo> — 2011-ben készült kékfrankról szóló bemutatófilm

melynek tagjai az önkormányzatokon kívül még a Veszprém Megyei Kereskedelmi és Iparkamara és a magyar tulajdonú Kinizsi Bank.⁴⁰

A magyarországi jogszabályok értelmében a nyomtatott készpénzt helyettesítő utalványokkal megegyező értékű forint összeget, a Balatoni Korona esetében 40 millió forintot – fedezetként el kell helyezni a bankban. Ez az összeg kamatozik, amíg a lakosok a helyi pénzt használják. A felhalmozódott kamat pedig a tulajdonost, azaz jelen esetben az önkormányzatokat illeti, akik a kamatösszeg nagy részét közcélokra forgatják vissza. Ha a lakosok a forintjaikat költenék, akkor azáltal nem termelődne plusz pénz a település számára kamatok formájában.⁴¹ A másik ok, amiért megéri koronával fizetni, az elfogadóhelyek által nyújtott 2-10%-os kedvezmény⁴².

Emellett a kibocsátók célja a pénzhelyettesítővel a hosszú távú gazdaságélénkítés és a likviditás biztosítása a térségben.⁴³ Fontos érvként említik, hogy a helyben vásárolható termékek és szolgáltatások vásárlásának ösztönzésével elősegítik a munkahelyek megőrzését.

A balatoni pénzjegy egyébként sok tekintetben hasonlít a kékfrankhoz: 1:1 arányban megfeleltethető a forinttal, címletei megegyeznek a hivatalos fizetőeszközével. Csak papírra nyomott változata létezik, váltópénzként a forintot lehet használni visszajáróként. Ha koronát váltunk vissza forintra, akkor 2% + ÁFA díjat kell megtérítenünk.⁴⁴

Érdekessége, hogy művészi kivitelezésű – a hivatalos pénzünk tervezőjét kérték fel a címletek megrajzolására –, és több biztonsági jeggyel ellátott. Ez amellett, hogy esztétikus, a közösségi összetartozást is növeli, hiszen a településekhez köthető híres emberek arcképe mellett a térség szimbólummá vált nevezetességeit ábrázolják az utalványok. Számítanak rá, hogy a turisták számára ez is egyfajta „nevezetességgé” fog válni, sokan lesznek kíváncsiak rá, illetve elteszik majd emlékebe, valamint gyűjtők beszerzései is elérhetnek egy nagyobb összeget.⁴⁵ Ha ilyen módon kerül ki a forgalomból a pénz, az a településeknek is anyagi hasznot hoz, hiszen a fedezetéül szolgáló pénz tovább kamatozik, mivel a pénzjegyet nem váltották vissza forinttá.

A jövő tervei között szerepel a számlapénz bevezetése, de ahhoz még meg kell teremteni a megfelelő infrastruktúrát. A koronával történő hitelnyújtás ötletét sem vetik el, de még átgondolásra szorul a hitelpénz fedezetének a kérdése, így az elkövetkező két évben nem látszik ennek a realitása.⁴⁶

⁴⁰ <http://www.balatonikورونا.hu/informaciok/balatoni-kورونا-zrt> (Évente egyszer feloldják a zártkörűséget, és új tagokat is be tudnak venni – Info: Gazdaság Helyben I. konferencia)

⁴¹ Védelem a kisközösségeknek. Corvinus Egyetem – Kutatók éjszakája Rendezvénysorozat. In: Magyar Nemzet 2012. 10. 01. Interneten elérhető: <http://www.balatonikورونا.hu/hirek/65-eloadas-a-corvinus-egyetemem>

⁴² http://www.napi.hu/magyar_gazdasag/kivalthato-e_a_forint.535198.htm

⁴³ <http://www.balatonikورونا.hu/hirek/68-veszpremi-7-nap>

⁴⁴ Gazdaság helyben? Szövetkezetek, etikus vállalkozások, alternatív bankok című konferencia a Védegylet szervezésében, 2012. 06. 07 –08. „Helyi gazdaság erősítése, lokális pénzügyi rendszerek” szekció.

⁴⁵ <http://www.balatonikورونا.hu/hirek/68-veszpremi-7-nap>

⁴⁶ Gazdaság helyben? Szövetkezetek, etikus vállalkozások, alternatív bankok című konferencia a Védegylet szervezésében, 2012. 06. 07 –08. „Helyi gazdaság erősítése, lokális pénzügyi rendszerek” szekció.

Eddigi működését a kibocsátók sikeresnek értékelik, hiszen mára több mint 200 elfogadóhelyen lehet koronával fizetni.⁴⁷ A forgalom még visszafogottnak mondható, de folyamatosan dolgoznak azon, hogy egyre többen ismerjék meg ezt a fizetőeszközt. Az önkormányzatok közül néhány a szociális jutattások egy részét is koronában tervezi adni, és az alkalmazottaik béren kívüli juttatásként is kapják ezt az utalványt. Van példa rá, hogy távhő- és személyszállítási díjat is lehet koronával fizetni az önkormányzati tulajdonban lévő Veszprémi Közüzemi Zrt.-nek.⁴⁸ Távlati tervként szeretnék elérni, hogy a cafetériának részét képezhesse a balatoni korona.⁴⁹

Jogilag minden kifogástalanul működik. Ezt bizonyítja, hogy szinte közvetlenül a forgalomba hozatal után a PSZÁF ellenőrzést hajtott végre, mely során semmilyen szabálytalanságot nem talált.⁵⁰

Bocskai korona

A Magyarországon forgalomban lévő legújabb helyi pénzt a 17 ezer lakost számláló Hajdúnánás városa tudhatja magáénak. 2012 júliusában került sor a bevezetésére, kibocsátója a Hajdúnánás Holding Zrt., mely 100%-ban önkormányzati tulajdonú cég⁵¹. A pénzjegy csak a városon belül használható, a kibocsátók szerint a város lakossága az odalátogató fürdővendégekkel együtt elegendő a korona sikeres működéséhez.

2013 márciusáig 35 elfogadóhely található a honlapon, melyek 2-20% kedvezményt nyújtanak a koronával fizetőknek. Akad olyan vállalkozó is, aki ugyan elfogadóhellyé nem tud válni, de dolgozóinak béren kívüli juttatásként ad koronát.⁵² Az önkormányzatnak is vannak ötletei a korona használatára. A város úgy határozott, hogy a gyógyászati kezelés önrészét 100%-ban megtérítik a város lakosainak. Ezt az összeget valószínűleg Bocskai Koronában egyenlítik ki.⁵³

Nagy eredménynek tartják a szervezők a helyben termelt jó minőségű élelmiszerek piacának fellendítését koronával. Amióta létezik ez az utalvány, és a Start munkaprogramban előállított termékekre is be lehet váltani, többen vásárolnak a piacon.⁵⁴

A Bocskai Koronának harmadikként elindulni már könnyebb dolga volt, hiszen bevezetése előtt sok segítséget kapott a már korábban forgalomba hozott két helyi pénz működtetőitől.

⁴⁷ <http://privatbankar.hu/penzugyek/bejott-a-balatoni-korona-253817>

⁴⁸ http://www.napi.hu/magyar_gazdasag/kivalthato-e-a-forint.535198.htm

⁴⁹ <http://privatbankar.hu/penzugyek/bejott-a-balatoni-korona-253817>

⁵⁰ Gazdaság helyben? Szövetkezetek, etikus vállalkozások, alternatív bankok című konferencia a Védegylet szervezésében, 2012. 06. 07 –08. „Helyi gazdaság erősítése, lokális pénzügyi rendszerek” szekció.

⁵¹ www.bocskaikorona.hu

⁵² 29 perces műsor a Bocskai Korona bevezetéséről a városi televízióban. 2012.07.25.

http://nanastv.hu/nanastv/hivatalosan-is-forgalomban-a-bocskai-korona-video_4890db7a9.html

⁵³ 29 perces műsor a Bocskai Korona bevezetéséről a városi televízióban. 2012.07.25.

http://nanastv.hu/nanastv/hivatalosan-is-forgalomban-a-bocskai-korona-video_4890db7a9.html

⁵⁴ Védelem a kisközösségeknek. Corvinus Egyetem – Kutatók éjszakája Rendezvénysorozat. In: Magyar Nemzet 2012. 10. 01. Interneten elérhető: <http://www.balatonikorona.hu/hirek/65-eloadas-a-corvinus-egyetemen>

Előkészítő fázisban lévő helyi pénzek

A Rábaközi Tallért a közeljövőben tervezik bevezetni a Győr-Moson-Sopron megyei Kapuvár kistérségben, ahol 64 településen lehet majd fizetni vele helyi termékekért és szolgáltatásokért.⁵⁵

Nyíregyházán is terveznek helyi pénzt bevezetni. 2012-ben lakossági fórumokat tartottak és jelenleg is zajlik a közösségépítés. Ez azért kiemelten fontos, mert a pénz életre hívói — az előző modellekkel ellentétben —, olyan civilek, akik a környezettudatos gondolkodásuk mellett a település gazdasági erősödését, munkahelyek teremtését is fontosnak tartják és alulról építkezve, közösségi összefogással szeretnék ezt megvalósítani. Abban is eltérést mutat modelljük, hogy negatív kamattal látnák el a Nyíregyházi Helyi Pénzt⁵⁶, a forgási sebesség meggyorsítása érdekében.⁵⁷

Ajánlott olvasmányok

Magyarul:

- Dr. Botos Barbara: *Gondolatok a helyi pénzről ithacai szemmel*. 2009.december 18.–Az Ithaca Óra és más külföldi helyi pénzek bemutatása – <http://klimabarat.hu/node/142>
- Almássy Tamás: Münchenhausen-effektus, avagy a pénz "ökológiája" Ökotáj 41-42. Szám 2009 <http://www.okotaj.hu/szamok/41-42/>
- Kennedy, Margrit: *Gazdasági növekedés és kamattrendszer. Négy alapvető tévedés*. In Kovász VII. évf. 1-2 szám, 2003 Tavasz-Nyár 27-32. oldal: <http://kovasz.uni-corvinus.hu/kov13/kennedy.html>
- Bernard A. Lietaer: *Közösségi Pénzek a 21. század új eszköze*. – http://homofaberalapitvany.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=70:bernard-a-lietaer-koezoessegi-penzek&catid=29:helyi-penz

Angolul:

- <http://ijccr.net> – nemzetközi szakfolyóirat a helyi pénzről és a szívésségbankokról (A „volume” földre kattintva elektronikusan elérhetőek a korábbi cikkek.)
- További cikkek, tanulmányok, írások elérhetőek: <http://www.complementarycurrency.org/materials.php>
- Lietaer, Bernard: *The Future of Money*. 2001 – A teljes könyv elektronikusan olvasható Lietaer honlapján: <http://www.lietaer.com/writings/books/the-future-of-money/>

Videoanyag:

Polypoly német dokumentumfilm a helyi pénzekről. Letölthető pár euróért németül, angol felirattal: <http://www.polypoly-der-film.com/>

⁵⁵ Duna Híradó, 2012. 11. 14. — http://videotar.mtv.hu/Videok/2012/11/14/18/Jon_a_rabakoz_i_taller.aspx

⁵⁶ Ez még egyenlőre csak munkacím, a pénz létrehozói a többi kezdeményező részvételével szeretnék később megállapodni a pénz elnevezésében.

⁵⁷ A Nyíregyházi Helyi Pénz weboldala, lakossági fórumok — <http://nyiregyhazipenz.blogspot.hu/p/forumok.html>